

PROWIZOR (23) *sb m*

Oba o jasne.

sg [*N* prowizor. ◇ *G* prowizora.] ◇ *pl N* prowizorowie (9). ◇ *G* prowizorów (7). ◇ *D* prowizoróm (5). ◇ *A* prowizory (2). ◇ *I* prowizorami (1), prowizory (1) *SarnStat* (1:1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVIII w.

1. *Urzędnik zajmujący się aprowizacją wojska [opatrny – provisor Cn] (22) :*

a. *W Polsce: wysoki urzędnik zarządzający wydatkami na potrzeby wojenne, powoływany na sejmie i pełniący swe funkcje czasowo (22) :* A co Stárosta z Deláciiéy wybierze/ áby to do Poborce wydawał/ który zaś do Pánów Prowizorów y Podfkárbiów/ Koronného/ y Wielkiego X. Litewkiego/ odnieść ma. *SarnStat* 345; Tãmże y prowizorowie Séymu przeźłého náznáčení/ liczbę/ która ná tym Séymie prze krótkość czáfu wyfluchána bydź niemogła/ doftáteczną/ *tàm perceptorum quàm expenforum*, vczynić będą powinni. *SarnStat* 416; A ielliby też kto ná dobrá wolné/ to iest/ żadną summą nie onerowané/ dał summę iáką pieniędzy/ áby to ci Prowizorowie z Contribuciy póspolitych polkich w Koronie/ Litewłci/ w Wielkim Księstwie Litewłkim/ popłacić byli powinni *SarnStat* 441; Té tedy pieniądze wżyltkié [...] máią ci to pánowie Podfkárbiowie z Prowizory do rąk fwych odbierać *SarnStat* [442]; Z tychże pánów Prowizorów/ ma bydź ieden zázwdy Polłki przy Polłkim Hetmánie/ Litewłki przy Litewłkim/ zá wyciągnieniem wóylk przeciwko temu nieprzyjacielowi w kráie Podolłkié/ [...] álbo zá granice Koronné/ dla odpráwowania z Piárzmi polnémi/ przy popiłowaniu y płáceniu/ y opátrowaniu potrzeb woiennych *SarnStat* [442], 344, 345, 346 [2 r.], 355 [3 r.], 440 (20); [Prowizorowie, acz to przezwisko nowe, ale rzecz stara, bo pod te czasy wojenne zawsze bywali szafarze pieniędzy żołnierskich. *AktaSejmikPozn 1590/130*].

W charakterystycznych połączeniach: pan prowizor (13); mianować prowizory.

Wyrażenie: »prowizorowie wojny [jakiej = z kim]« (1): Podobného coś było vczyniono Roku 1590. przy wypráwie przeciw Turkowi ná Pogłowné, że było obrano Prowizory woyny Tureckiéy. *SarnStat* 355.

Szereg: »szafarze poborowi i prowizorowie« (1): SZAFARZE POBOrowi y Prowizorowie. O tych znaydziełz w Metryce w Constituciei, Roku 1567. *SarnStat* 354.

b. *[Wyższy urzędnik weneckiej administracji troszczący się o obronność miast: Przyszli potem mię witać Andreas Navagerius, starszy, którego tam zową bailo, drugi prowizor Benedictus Erizzo et cum consiliariis. RadzPodróż 228.*

prowizor czego: Potem na stołku dał się przynieść Zacharias Salomone, bo podagryk był [...], który był prowizor natenczas armaty RadzPodróż 228.]

2. *Ten, kto sprawuje pieczę nad czymś, zawiaduje czymś; zarządca, nadzorca, administrator; provisor JanStat [provisor – opatrzyciel Mymer¹ 11v, Mymer² 10v; – opatrznik, opatrzownik, urzędnik, sprawca Mqcz 495b; – dozorca Calep; dozorca, doględacz – provisor Cn] (1) :* [Szpital, który jest przy kościółku ś. Ducha, ma włók [...] 18. [...] O te włóki Biłynski, podstarości malborski, pozywał prowizory tego to szpitala *LustrMalb* II 57; Gdy p. Jan Unger, jako prowizor młyna na *Czapnikach* od Rzeczypospolitej sobie zwierzonego, często się przed wszystkimi stany uskarżał, że ten młyn prze[z] niedostatek wody mieć i pożytku czynić nie może. [...] *OpisyPozn 1592 nr 19; (nagł)* O powinności Prowiforá Ołtarza.

(–) TEgo vrząd będzie ftárác fię o wśzelákíe potrzeby ná ozdobę Káplice/ y Ołtarzá Bráckiego. To ieft o świece/ oley do lámpy/ áppáraty/ obruły/ vela, etc. etc. Ten chowác będzie kápy pogrzebowe/ chorągwie [...] *BzowRóż* 124.]

prowizor nad czym (1): A my brát Henryk z Pławén [...] / Wilhelm z Pingén [...] / Prowizorowie nád zamki: Ian z Klawczeín / Ian z Stertántz / [...]. Obiecuiemy y obowięzuiemy lie: iż [...] Miśtrz / y iego potomkowie Zakonu náłżégo Miśtrzowie wielcy / [...] ninieyřą zgodę y wieczne przymiérze / pokóy y pořtánowienié z Naiáľnieyřym Ie^{go} M. Kázimiérzem Królem / [...] będą chowác / wypeľniác y řtrédz. *SarnStat* 1106.

Synonimy: **1.** szafarz; **2.** dozorca, opatrzyciel, przełózony, rządzca, sprawca, szafarz.

MPi